

економічні втрати внаслідок російського вторгнення. Зростання ВВП було зумовлене активізацією будівельної діяльності (+24,6 %), яка відображала значне збільшення інвестиційних видатків (+52,9 %). Ці інвестиції підтримували зусилля України з відновлення інфраструктури після постійних руйнувань, що сприяло економічному поживленню [1].

Уряд України та міжнародні організації роблять кроки для пом'якшення економічних наслідків війни для населення. Зокрема, надається підтримка внутрішньо переміщеним особам, вводяться програми соціальної допомоги, спрямовані на зменшення впливу інфляції та підтримку найбільш вразливих верств населення. Проте ці заходи не завжди є достатніми для забезпечення стабільного рівня доходів для більшості населення.

Війна в Україні має глибокий і тривалий вплив на доходи населення, що проявляється через втрату робочих місць, зниження зарплат, інфляцію та економічну нерівність. Незважаючи на зусилля уряду та міжнародної спільноти, економічні труднощі залишаються серйозним викликом, і для їх подолання необхідні тривалі структурні реформи, а також програми підтримки найбільш вразливих груп.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ

1. World Bank country classifications by income level for 2024–2025. URL: <https://blogs.worldbank.org/en/opendata/world-bank-country-classifications-by-income-level-for-2024-2025>

СТАН МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

Волкова В. В.¹, Тарнаруцька В. В.²

^{1,2}Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця (Україна)

*e-mail: tarnarutska.v@donnu.edu.ua

Мета: проаналізувати сучасний стан системи місцевого оподаткування в Україні, виявити основні проблеми та недоліки, а також розробити пропозиції щодо вдосконалення механізмів місцевого оподаткування з метою підвищення фінансової самостійності органів місцевого самоврядування та ефективності використання бюджетних ресурсів.

У сучасних умовах місцеві податки є одним з найважливіших елементів фінансової системи України, оскільки вони забезпечують значну частину доходів місцевих бюджетів. Війна в Україні суттєво дестабілізувала систему місцевого оподаткування, зменшивши податкові надходження до місцевих бюджетів внаслідок економічного спаду і через запровадження податкових пільг.

Ефективність місцевого оподаткування залежить від того, наскільки вміло органи місцевого самоврядування керують податковими надходженнями, спрямовуючи їх на вирішення актуальних проблем громади (табл. 1).

Таблиця 1. Доходи місцевих бюджетів України у 2019–2023 рр. [1; 2]

Види доходів	2019		2020		2021		2022		2023	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Податкові надходження	270 545,8	48,26	285 571,5	60,57	346 713,2	59,70	393 460,6	70,88	434 540,9	66,58
в т. ч. місцеві податки та збори	73 575,3	13,13	75 686,1	16,05	89 896,6	15,48	84 305,1	15,19	100 008,7	15,32
Неподаткові надходження	26 105,0	4,66	21 462,5	4,55	27 183,0	4,68	22 041,1	3,97	36 511,3	5,59
Доходи від операцій з капіталом	2 928,8	0,52	3 473,0	0,73	3 462,2	0,60	2 276,0	0,41	3 621,8	0,55
Від органів державного управління	260 302,0	46,44	160 177,0	33,97	202 733,3	34,91	136 753,8	24,64	177 385,1	27,18
Від ЄС, урядів іноземних держав, МО	44,3	0,01	146,3	0,03	36 043,5	0,01	223,3	0,04	197,9	0,03
Цільові фонди	601,9	0,11	649,3	0,14	571,4	0,10	342,2	0,06	351,7	0,05
Разом	560 527,8	100,0	471 479,9	100,0	580 699,1	100,0	555 097,1	100,0	652 609,1	100,0

Проаналізувавши дані табл. 1, бачимо стійку тенденцію до збільшення як загальної суми податкових надходжень до місцевих бюджетів, так і їх частки у загальних доходах протягом 2019–2022 рр. Це позитивна динаміка, яка свідчить про ефективність роботи органів місцевого самоврядування в напрямі мобілізації податкових ресурсів. Проте у 2023 році частка податкових надходжень у структурі доходів місцевих бюджетів зменшилася, що може бути наслідком воєнної агресії росії проти України. Також спостерігаємо позитивну тенденцію в надходженнях місцевих податків та зборів, але вони не є бюджетоутворюючими податками для місцевих бюджетів. Так, у 2022 р. в структурі податкових надходжень доходи від місцевих податків становили лише 15,32 %.

Структура податкових надходжень до місцевих бюджетів постійно змінюється внаслідок децентралізації. Деякі податки виявляються більш ефективними інструментами для мобілізації доходів, тоді як інші втрачають свою актуальність для місцевого самоврядування (табл. 2).

Таблиця 2. Динаміка та структура місцевих податків та зборів України у 2019–2023 рр. [1; 2]

Види податків	2019		2020		2021		2022		2023	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Податок на майно	37 993,9	51,63	37 433,3	49,46	43 242,7	48,10	36 790,7	43,64	43 829,3	43,82
в т. ч. податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	4 882,2	6,64	5 758,8	7,60	7 820,5	8,70	7 118,6	8,44	9 139,7	9,14
плата за землю	32 835,7	44,63	31 471,5	41,58	35 263,4	39,22	29 568,3	35,07	34 528,6	34,52
транспортний податок	276,0	0,38	202,7	0,27	158,3	0,17	103,3	0,12	160,5	0,16
Єдиний податок	35 270,3	47,94	38 030,9	50,25	46 282,3	51,48	47 226,0	56,02	55 805,3	55,80
в т. ч. 4 група	5 273,1	7,17	5 338,1	7,05	5 293,8	5,89	4 493,6	5,33	5 861,7	5,86
Туристичний збір	196,2	0,27	130,6	0,17	243,9	0,27	186,4	0,22	222,6	0,22
Збір за місця для паркування транспортних засобів	114,9	0,16	91,1	0,12	127,0	0,14	101,7	0,12	151,3	0,15
Разом	73 575,3	100,0	75 686,1	100,0	89 896,5	100,0	84 305,0	100,0	100 008,7	100,0

Як видно з табл. 2, у довоєнний період простежувалася позитивна динаміка росту надходжень від місцевих податків та зборів. Більш ніж 99 % доходів місцевих бюджетів забезпечується лише податком на майно та єдиним податком. Інші місцеві збори не є суттєвим джерелом фінансування. Зростаюча частка єдиного податку в доходах місцевих бюджетів свідчить про активізацію підприємницької діяльності в регіонах. Так, у 2023 році до місцевих бюджетів надійшло 55,8 млрд грн, що становить 55,80 % податкових надходжень від місцевих податків.

На початковому етапі децентралізації спостерігалось значне зростання доходів місцевих бюджетів завдяки розширенню переліку місцевих податків. Проте подальший розвиток виявив низку системних проблем: обмеженість податкових повноважень, недосконалість баз даних, низькі ставки податків, проблеми з податковими повідомленнями, і найбільш гостро – вплив воєнної агресії росії. Ці фактори суттєво обмежили потенціал місцевого самоврядування щодо мобілізації власних доходів.

З метою підвищення фінансової самостійності громад, на нашу думку, необхідно:

- розширити перелік місцевих податків, вдосконалити систему оцінки майна;
- запровадити прогресивні ставки податків;
- модернізувати податкові інструменти;
- забезпечити доступ до актуальних даних про платників податків.

Отже, місцеве оподаткування відіграє важливу роль у забезпеченні фінансової самостійності територіальних громад та сприяє розвитку місцевої економіки. Проведений аналіз показав, що в Україні система місцевого оподаткування все ще потребує вдосконалення для ефективнішого наповнення бюджетів місцевого рівня.

Перспективою подальших досліджень є розробка стратегії вдосконалення місцевого оподаткування з урахуванням соціально-економічних змін в умовах децентралізації та економічного розвитку України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Доходи місцевих бюджетів. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes>
2. Дема Д. І., Шубенко І. А., Давидчук С. М. Місцеве оподаткування: сучасний стан та досвід країн Європейського Союзу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. Острог: Вид. НаУОА, березень 2023. № 28(56). С. 69–76.